Mioara AVRAM
Chişinău

PROBLEME ACTUALE ALE ORTOGRAFIEI ROMÂNEŞTI

Cel puţin de 90 de ani problemele actuale ale ortografiei limbii române se pot clasifica în două grupe după caracterul lor real — obiectiv —, decurgînd din limitele sistemului iniţial adoptat şi din evoluţia limbii, sau fals — artificial şi subiectiv întreţinute —, decurgînd din intervenţii forţate bazate pe prejudecăţi de natură extralingvistică. În anumite perioade istorice agitarea falselor probleme epuizează energii care ar fi mai utile în studierea şi rezolvarea unor dificultăţi reale, nu în lupta cu morile de vînt; o asemenea perioadă este şi cea de faţă, care a readus în prim plan exact unele probleme care fuseseră la un moment dat bine soluţionate.

I. De aceea problema nr. 1 între problemele actuale ale ortografiei româneşi, cu care e firesc să începă acest raport, este acceptarea sau neacceptarea hotărîrii Academiei Române din 17 februarie 1993 privind revenirea la **â** şi **sunt** în grafia limbii române.

Prezentînd acest raport pentru colegi specialişti, nu e nevoie să fac istoricul mai îndepărtat al problemei în sine şi nici să evoc desfăşurarea evenimentelor recente începînd cu Adunarea Generală din 31 ianuarie 1991 a Academiei Române la care s-a lansat propunerea în cauză şi care a decis începerea unor discuţii publice asupra ei pentru a crea aparenţa unui cadru în acelaşi timp ştiinţific şi democratic. Mai important decît rememorarea a ce s-a făcut şi ce nu s-a făcut este să chibzuim împreună dacă se mai poate întreprinde ceva în momentul de faţă — şi ce anume — în această dureroasă problemă în care poziţia lingviştilor a fost desconsiderată. Îmi permit totuşi să fac două categorii de excepţii în sensul de a menţiona, pentru a-i omagia, din interiorul ţării pe lingviştii ieşeni, care au reprezentat centrul cel mai activ în bătălia ortografică din ultimii ani, şi Societatea de Ştiinţe Filologice, care a organizat diverse manifestări şi a susţinut prin publicaţiile ei această bătălie, iar din exterior, pe de o parte, pe colegii basarabeni, permanent solidari cu lingviştii din ţară, şi, pe de alta, pe colegii români şi străini din diverse ţări care au luat poziţie în această privinţă.

În primul rînd trebuie să ne lămurim dacă apărarea ortografiei din 1953/1965 este o cauză definitiv pierdută. Eu sper că nu; sper că adevărul ştiinţific va triumfa în cele din urmă, că nu intrăm total într-o epocă dominată de bunul plac, de diversiuni şi diletantism. În orice caz, dacă această cauză pare sau chiar este pierdută pentru moment, este vorba de pierderea unei bătălii, nu a unui război întreg. Lingviştii neoportunişti au luptat şi vor lupta necondiţionat de perspectiva victoriei imediate, urmînd, de altfel, exemplul marilor înaintaşi din prima jumătate a secolului şi simţindu-se datori să demonstreze comunităţii ştiinţifice internaţionale şi posterităţii că nu toţi intelectualii români şi-au pierdut în februarie 1993 uzul raţiunii şi şira spinării. Din păcate, cine pierde

BDD-A27140 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:05:49 UTC)

oricum, fie și în ipoteza reparării cît mai grabnice a greșelii de acum, este cultura românească, în funcționarea ei internă și în receptarea externă, căci haosul și lipsa de stabilitate în ortografie nu sînt în măsură să recomande o cultură constituită, cu atît mai puțin o cultură modernă.

Lucrurile sînt prezentate, de mai bine de un an, ca și cum reforma ortografică din 1993 ar fi oficializată și deci supunerea în fața ei obligatorie, din punct de vedere legal, în virtutea dreptului Academiei de a stabili ortografia. Se întreține aici o confuzie cînd se vorbește de redobîndirea acestui drept. De fapt, Academia a avut totdeauna dreptul de a stabili ortografia și niciodată dreptul de a o impune întregii țări fără sancționarea de către șeful statului sau de către puterea executivă. Publicarea abuzivă în "Monitorul oficial" a celor două hotărîri academice (a Adunării Generale și a prezidiului, ultima cu dispoziții privitoare la termenele de aplicare în diverse domenii) a reușit să inducă în eroare și să sperie majoritatea populației și a publiciștilor, mai ales în urma unor afirmații / amenințări ale președintelui de atunci al Academiei Române. Că aplicarea noilor reguli nu este obligatorie sub aspect legal rezultă clar din declarațiile făcute de fostul ministru al justiției. De altfel, cea mai bună dovadă concretă o furnizează publicațiile care nu s-au lăsat înșelate și intimidate și nu s-au grăbit să treacă la noul fel de scriere; continuînd să utilizeze ortografia din 1953/1965, ele nu suferă nici un fel de pedepse, cel mult presiuni din partea conducerii Academiei, și în schimb merită prețuirea cititorilor interesați de soarta limbii române; o dovadă similară o constituie luările de poziție care continuă să apară nu numai în aceste publicații. Din păcate, revistele care se publică sub egida Academiei Române au fost obligate să treacă de la 1 ianuarie 1994 la ortografia impusă de acest for, dar sperăm că libertatea de exprimare va fi permisă măcar în conținutul celor scrise. Întrucît Ministerul Învățămîntului a acceptat hotărîrea Academiei Române, învățămîntul preuniversitar este obligat și el să treacă la cele două grafii noi, deși majoritatea cadrelor didactice se declarase împotriva modificărilor care complică în mod inutil ortografia.

În această situație, nu se pune problema ca Societatea de Științe Filologice, prin acest congres al filologilor, să incite la neaplicarea în școală a reformei ortografice. Cred însă că se pot face — și se pot recomanda — unele lucruri utile pentru viitor:

— în predarea acestor modificări ortografice trebuie respinsă falsa lor motivație patriotică și încercările chinuite de a li se da o aură științifică (prin negarea principiilor înseși ale ortografiei românești), formîndu-se la elevi o atitudine bazată pe cunoașterea adevărului istoric și științific cu privire la proveniența vocalei românești **/î/** și a formei verbale **sînt**, ca și la scrierea lor în decursul timpului;

— în discuțiile științifice și în dialogul cu forurile conducătoare ale învățămîntului și culturii trebuie dusă în continuare lupta de susținere, cu argumente bazate și pe experiența didactică, a soluțiilor ortografice din 1953/1965 și trebuie adresate mereu proteste împotriva hotărîrii academice și a aplicării ei.

În această privință sînt de urmat atît modelele interbelice la care m-am referit și cu alte prilejuri, cînd am evidențiat meritul multor cadre didactice valoroase din învățămîntul preuniversitar care au dus o luptă

BDD-A27140 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:05:49 UTC)

neîntreruptă în favoarea literei unice **î**, cît şi unele modele de azi, cum ar fi Nota de protest din 12 mai 1993 a Liceului Teoretic din Mehadia, judeţul Caraş-Severin, publicată în revista "22" nr. 23 din acelaşi an sau zecile de scrisori de la cititori apărute în aceeaşi revistă şi în alte publicaţii, ca să nu mai vorbesc de luările de poziţie din partea unor oameni de litere.

Cred că în acest sens însuşi congresul nostru ar trebui să adopte o rezoluţie / moţiune, pe care s-o înainteze noii conduceri a Academiei Române, Ministerului Învăţămîntului şi Ministerului Culturii şi s-o facă publică prin presă.

Pentru amîndouă modificările operate în 1993, ca şi pentru orice altă modificare ortografică, fie ea şi justificată, s-a arătat, pe bună dreptate, inoportunitatea reformei în această perioadă tensionată politic şi dificilă din punct de vedere economic şi la un interval atît de scurt de la revenirea Republicii Moldova la grafia cu litere latine, însoţită de adoptarea ortografiei româneşti în vigoare la 31 august 1989. De asemenea pentru amîndouă sînt supărătoare procedeele dictatoriale şi diversioniste folosite pentru obţinerea rezultatului urmărit: denaturarea adevărului ştiinţific şi a istoriei, manipularea celor neinformaţi, din lipsa unei culturi filologice, şi impresionarea lor cu lozinci politice naţionaliste şi restauraţioniste, crearea unor dezbinări între oamenii de cultură, utilizarea de presiuni şi ameninţări, dirijarea discuţiilor nu spre fondul problemei, ci spre aspecte exterioare (nu s-a criticat conţinutul ortografiei din 1953/1965, calitatea şi justificarea regulilor, ci ambalajul lor conjunctural; s-au speculat momentul în care au fost elaborate şi greşelile din alte domenii ale persoanelor implicate).

Revenirea la **â** în interiorul tuturor cuvintelor este total nejustificată, reprezentînd o complicaţie gratuită, din moment ce se recunoaşte existenţa unei singure vocale /**î**/. La caracterul în sine nemotivat al folosirii a două litere pentru una şi aceeaşi vocală (după criterii poziţionale combinate cu un criteriu morfologic) se adaugă lipsa de profesionalism a celor care au formulat regulile impuse într-o formă diferită şi faţă de 1932, în ciuda acelei restauraţii mult trîmbiţate: în speţă, cu reducerea situaţiilor de scriere cu **î** în interiorul la junctura cu un formant antepus (ba încă se vorbeşte numai de compunere, deşi exemplele sînt exclusiv derivate cu prefixe), nu şi la cea cu formanţi finali (sufixe lexicale şi gramaticale), cu insuficiente precizări — descrieri şi ilustrări — ale diferitelor situaţii şi implicaţii. Regulile impropriu denumite oficial "Sextil Puşcariu", cunoscute sub denumirea neoficială "Mihai Drăgănescu", nu conţin nici o menţiune explicită şi nici un exemplu penru **-î**> **-â-** în cazuri ca *hotărî — hotărâre, hotărâtor* sau *târî — târând, târâş* ca să nu mai evoc ciudăţenia paradigmei de perfect simplu (*coborâi*, **-â** *şi,* **î**). Aceasta face ca în momentul de faţă să avem în cultura naţională — la nivelul tipăriturilor! — nu un simplu dualism ortografic ca în perioada de tranziţie ortografică din 1991—1993, ci coexistenţa a patru feluri de scriere: pe lîngă cele două care reflectă o atitudine — scrierea după vechea ortografie din 1953/1965, cu *î* generalizat în interiorul cuvintelor, şi scrierea după noua ortografie academică din 1993 —, se utilizează, din ignoranţă sau din atitudinea de

BDD-A27140 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:05:49 UTC)

restauraţie reală, şi scrierea după regulile din 1932 ale distribuţiei literelor *î* şi *â*, precum şi scrierea cu *â* generalizat în orice poziţie, în orice caz în poziţie mediană (*bineânţeles, neânsufleţit*), dacă nu şi în cea finală (*coborâ*) şi chiar iniţială, inclusiv majusculă (Ân). Faptul că regulile n-au fost gîndite în toate corelaţiile şi implicaţiile lor rezultă nu numai din soluţiile opuse adoptate pentru efectul combinării cu cele două categorii de formanţi, ci şi din false probleme apărute după trecerea la aplicarea acestor reguli în legătură cu numele proprii ruseşti: nume ca *Elţîn, Kozîrev, Kuibîşev, Cernîşevski* trebuie scrise cu *î* sau cu *â* (după anumite litere se adaugă şi soluţia salvatoare cu i)? În presă se întîlnesc soluţii diferite la nume alăturate în acelaşi articol sau la acelaşi nume în articole alăturate. Ce e drept, întreg suportul sentimental al îmbrăţişării lui *â* ca blazon de latinitate se prăbuşeşte în faţa grafiei *Elţân*, dar şocul este sau ar trebui să fie acelaşi — şi a fost exploatat ca atare în pamflete — şi la cuvintele comune de origine slavă, ca *sârb, sfârşit, tâlc*, maghiare, ca *bâlci, mântui*, sau turceşti, ca *satâr, tacâm*. S-ar mai putea aminti şi lipsa oricărei menţiuni cu privire la tolerarea scrierii lui *î* în interiorul numelor de familie după dorinţa purtătorilor lor (excepţie logică similară concesiei făcute din 1965 pentru *â*).

În ce priveşte cealaltă "revenire", referitoare la *sunt*, opţiunea pentru *î* sau *u* în formele de indicativ prezent ale verbului *a fi* este o problemă mai delicată şi complexă, dar în primul loc de ortoepie, nu de ortografie. Din punctul de vedere al istoriei limbii (al etimologiei şi al situaţiei din limba veche şi populară), indiscutabil, sînt justificate numai formele cu *î*. Pentru etapa actuală a limbii române literare, după influenţarea pronunţării unor vorbitori de către scrierea artificială cu *u* dintr-o anumită perioadă, situaţia s-a complicat, astfel încît regula ar putea fi rediscutată, dar cel mult în sensul liberalizării (admiterii lui *sînt/ sunt* în variaţie liberă, în acelaşi timp grafică şi fonetică); nu văd însă prioritatea unei asemenea probleme. Este evident că maniera brutală în care a fost rezolvată revenirea la *sunt* ca formă unică va înmulţi contradicţiile dintre scriere şi pronunţare în limba actuală şi va îngreuia cunoaşterea limbii reale a unor autori (ceea ce afectează îndeosebi poezia) în condiţiile în care nu se prevăd nici un fel de excepţii filologice referitoare la editarea textelor. Menţionez că în perioada interbelică forma *sînt* — scrisă după regula vocalei respective sânt — era folosită de însuşi Sextil Puşcariu, chiar în Dicţionarul Academiei; acum pentru necunoscătorii istoriei limbii şi ai istoriei ortografiei ei grafii ca *sânt* au fost receptate ca aberaţii.

II. În opoziţie cu problemele provocate de recenta hotărîre a Academiei Române , există o serie de probleme reale ale ortografiei româneşti care merită să fie (re)discutate pentru a se vedea în ce măsură e necesar şi posibil să se opereze în viitor anumite modificări. Principalele probleme de acest fel au fost semnalate în repetate rînduri de specialişti, cea mai bogată enumerare, încheiată cu "etc.", găsindu-se în finalul Moţiunii de la Iaşi din noiembrie 1991. Ca o caracterizare generală, se spune că este vorba de dificultăţi/inconsecvenţe care nu reprezintă inadvertenţe de detaliu, uşor de corectat, ci situaţii pentru care este sau pare imposibilă adoptarea unei soluţii unificatoare tranşante; existenţa lor este uneori legată de starea şi evoluţia limbii în sine, dar alteori şi de efectele reformelor

BDD-A27140 © 1994 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:05:49 UTC)

ortografice succesive care au adus amendamente parțiale, nu totdeauna corelate între ele, sau de conflictul creat între regulile propriu-zis ortografice și reglementările grafice stabilite pe alte planuri. Oricum, problemele acestea au în ansamblu caracter predominant obiectiv, fiind generate în timp de evoluția limbii sau a normării ei; aceasta nu înseamnă că nu se infiltrează și aici, cîteodată, false aspecte ale unor probleme. Din alt punct de vedere o caracteristică generală a acestor probleme reale este faptul că în ce le privește nu mai funcționează consensul constatat între lingviști în atitudinea față de modificările impuse de Academia Română, cel puțin față de problema notării vocalei /î/.

1. Mereu actuală de la adoptarea scrierii cu litere latine, dar parcă mai acut simțită decît în trecutul apropiat, este problema scrierii și pronunțării neologismelor neadaptate (a cuvintelor recent împrumutate), ca și a numelor proprii străine și a formațiilor legate de acestea. În esență problema se reduce la concurența, dacă nu chiar conflictul, între soluția fonetică și cea etimologică. Actualitatea acestei probleme are două cauze principale: 1) avalanșa de împrumuturi — între care cele de sursă engleză ridică probleme speciale —, ca și vehicularea unui număr în același timp mare și variat de nume proprii și formații deonomastice; 2) sprijinirea orientării proletcultisto-populiste în această chestiune ortografică de către moldovenii de dincolo de Prut deprinși cu procedeul consacrat în scrierea chirilică și speriați de impresia că româna literară actuală presupune cunoașterea mai multor limbi străine.

În această privință trebuie să separăm net numele proprii, pentru care nu mai încape discuție că trebuie scrise ca în limbile de origine. Pentru limbile care folosesc alfabetul latin problemele ortografice se limitează la complicațiile puse de folosirea unor semne neuzitate în scrierea românească; pentru limbile cu alte sisteme de scriere recomandarea de principiu de a se adopta transcrierea consacrată pentru fiecare în parte are nevoie de precizări, după cum s-ar putea revedea și excepția făcută pentru transcrierea din rusă și bulgară într-un mod diferint de cel consacrat pe plan internațional. Desigur că pronunțarea numelor proprii străine scrise cu ortografii nefonetice pune probleme, dar acestea se rezolvă cu dicționare speciale.

Chiar la categoria numelor proprii străine există excepții pentru unele care și-au creat în timp variante românizate; constituie categorii cu probleme specifice, pe de o parte, diverse feluri de nume proprii greco-latine și, pe de alta, toponimele străine de surse variate cu forme românizate prin adaptare (ex. *Londra, Varșovia*) sau prin traducere (ex. *Capul Bunei Speranțe, Coasta de Fildeș*). În ultimul timp se manifestă tendința de folosire a formelor originare datorită unor reglementări internaționale referitoare în special la cartografie.

De numele proprii se leagă o categorie de cuvinte comune — substantive, adjective, verbe, adverbe — constituită din formațiile deonomastice (care au ca bază un nume propriu). Deși acestora ar trebui să li se aplice tratamentul ortografic și ortoepic al numelor proprii, ceea ce se și întîmplă în majoritatea cazurilor (ex. *diesel, mozartian, ohm, pasteuriza*), există și excepții încetățenite de adaptări (*amper, daghereotip(ie)*) sau propuneri hibride de semiadaptări (*wat* în loc de *watt*). Problemele nu sînt numai

BDD-A27140 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:05:49 UTC)

de domeniul ortografiei/ortoepiei, ci și al morfologiei (cf. *watt — wați*) și al derivării (*Noua Zeelandă — neozeelandez*).

Criterii mai puțin sigure acționează în scrierea și pronunțarea împrumuturilor care nu au tangențe cu numele proprii. Diferite situații și grade de adaptare grafică sau/și fonetică pot fi ilustrate cu grupul englezismelor (anglicismelor) în *-ing*: între *doping* sau *fixing*, fără nici o problemă, și *briefing*, *clearing*, *jogging*, *jumping*, complet neadaptate, există unele adaptate, ca *bluming*, *parching*, și altele aparent adaptate, cu probleme de ortoepie, cum sînt *camping, consulting, fading, surfing*. Pentru adaptarea orientată după scriere vezi exemplul *fotbal*, iar pentru cea orientată după pronunțare exemplul *blum* (și *bluming*), în opoziție cu respectarea grafiei etimologice la boom sau *boogie-woogie*. Pentru conflictul dintre grafia etimologică și cea adaptată vezi cazul *iceberg/aisberg*.Pentru posibilitatea de influență nefastă a scrierii asupra pronunțării în oricare dintre două tipuri de soluții vezi cazul *safe/seif* (ortografiat fonetic, a ajuns să se pronunțe, greșit, cu hiat în loc de diftong). Împrumuturile neadaptate pun și problema variantelor hibride și hipercorecte de scriere sau/și de pronunțare. Decizia în privința soluției normative depinde atît de criterii lingvistice (uz, etimologie simplă sau multiplă, flexiune, relații cu alte cuvinte, cu propriile abrevieri), cît și de criterii socioculturale. Pentru a nu limita discuția la englezisme amintesc situația mai veche a redării fr. *ii* prin *i/u/iu/iu/i-u* (uneori cu soluții duble la același cuvînt; cu scindarea lui în normă — *rechizită* vs. *recuzită, chiuvetă* vs. *cuvetă* — sau în variante literare vs. neliterare: *chiuvetă vs. chivetă*; (cf. piureu/pireu). Pentru legătura cu flexiunea se poate discuta cazul *giacă/geacă*, la care pluralul în *-i* impune alegerea grafiei neetimologice *geacă — geci* (*giăci* fiind inacceptabil, deși l-am întîlnit în presă). Tendința actuală în limbajele terminologice este de respectare a grafiei etimologice; în spiritul ei se pot da soluții normative pentru împrumuturile de ultimă oră (*design, know-how, scrabble, stand-by*), dar nu se mai poate reveni la cele mai vechi, deja adaptate (*aisberg, fotbal, meci, miting*).

Tocmai de aceea este necesar ca împrumuturile noi să fie înregistrate în lucrări normative cît mai curînd după intrarea lor în limbă, înainte de a apuca să-și creeze diverse variante sau să se impună într-o formă nedorită. Din păcate, decalajul inerent dintre data primelor utilizări și aceea a înregistrării lor lexicografice sporește acum din cauze financiare, care nu favorizează apariția marilor dicționare, iar cele de proporții mici sau medii nu selectează cuvinte recente, mai ales cînd pun probleme. (Dar e mai bine să le evite decît să dea indicații greșite.)

O problemă pur ortoepică este măsura în care norma românească reproduce pronunțarea originară. Ea este totdeauna mai mult sau mai puțin adaptată, atenuînd sunetele inexistente în română. Aceasta explică fenomenul variantelor de pronunțare și opoziția afectat (pedant)/neafectat (nepedant). Exemple de pronunțări afectat străine: *büro, coaför, mas-media*.

Un aspect al problemei numelor proprii străine și al împrumuturilor care depășește discuția asupra grafiei și pronunțării lor este abuzul de străinisme în anumite limbaje și mai ales în domeniul firmelor de tot felul și al limbajului publicitar. Chiar dacă ar fi scrise și pronunțate corect,

BDD-A27140 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:05:49 UTC)

invazia acestor elemente aloglote ne poate deranja, dar adevărul este că, făcînd abstracție de modul cum sînt receptate, ele oferă adesea din start spectacolul unor grafii greșite, de obicei hibride; ex. *Qwo vadis*.

2. Scrierea și pronunțarea numelor proprii românești pun și ele unele probleme, numai în parte asemănătoare cu cele ale numelor proprii străine.

Pentru antroponime asemănarea se reduce la regula de principiu a respectării dorinței purtătorilor (ex. *Alecsandri, Negruzzi, Pann*, dar și *Topîrceanu*), valabilă și pentru formațiile deantroponimice (ex. *antonpannesc*).

Pentru toponime analogia cu reglementările celor străine ar impune cunoașterea variantei locale ca bază a variantei oficiale literarizate.

Problemele specifice sînt mai ales de ordin pur ortografic, dintre acestea predominînd cele referitoare la accentuare. Cele mai cunoscute probleme sînt pentru antroponime accentuarea numelor de familie în *-iu* și a prenumelor în *-ie, -ia*, dar și pronunțarea cu hiat sau diftong a unor nume; în mod similar pentru toponime accentuarea celor în *-ia, -ie, -iu*, dar și *-iște, -ița, -ova*.

Toponimele și denumirile teritorial-administrative au de peste 20 de ani problema deschisă a divergențelor dintre normarea lor ortografică de către lingviști și scrierea oficială din nomenclatoarele administrative alcătuite de geografi. Numărul divergențelor inițiale a fost redus în 1982, de DOOM (tipurile *Baia Mare, Vatra Dornei*), dar au rămas problema majoră a notării sau nenotării articolului enclitic *-l*, ca și unele întrebuințări ale cratimei.

3. Dintre problemele scrierii cu inițială majusculă sau minusculă nu merită să fie avută în vedere revizuirea modului de scriere a antroponimelor autentice după criteriul simpatiei sau antipatiei față de purtătorii lor; procedeul ilustrează resursele stilistice ale ortografiei, la fel ca utilizarea cu caracter de variație liberă a majusculei pentru evidențiere și expresivitate.

Problemele reale ale folosirii inițialei majuscule se grupează în două categorii:

a) Cuvinte aflate la limita dintre numele proprii și substantivele comune. Aici, pe lîngă clase onomastice cu statut controversat din considerente diferite, intervine dorința unora de restaurare a normelor din 1932 la numele etnice, la numele de luni, eventual și la cele de zile.

b) Cuvinte din interiorul unor nume proprii compuse: mai ales clasa denumirilor de instituții vs. clasa titlurilor, dar și astronimele. La multe denumiri compuse se pune și problema limitei dintre compuse și necompuse, recte problema includerii termenului generic în anumite denumiri.

4. Scrierea cuvintelor compuse — sudată, cu cratimă sau cu blanc — prezintă numeroase inconsecvențe și oscilații de la o modificare a ortografiei la alta. Unificarea ar trebui să urmărească (și) economia de mărci ortografice ale compunerii: cazul astronimelor de tipul *Carul-Mare, Ciobanul-cu-Oile* (ori cratimă, ori majusculă în interior).

5. Și la scrierea cu **s** sau **z** se mai găsesc inconsecvențe și oscilații: în special la poziția anterioară unei consoane sonante și în poziție prevocalică sau intervocalică în neologisme (de ex. *-iso* și *-izo, sauro-* și *-zaur*). Dorința de restaurație se manifestă aici în sensul revenirii la a nu se nota sonorizarea lui **s** intervocalic în unele cazuri izolate (ex. *filosof*) și nici, mai ales, cea a lui

BDD-A27140 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:05:49 UTC)

s care precedă o consoană sonoră (de ex. în d*esbate, răsbuna* sau *sbura*).

6. Scrierea cu *ea* sau *ia* în diverse contexte fonetice are şi ea nevoie de anumite precizări prin luarea în considerare a întregului inventar de cuvinte vizat, inclusiv a unor neologisme recente (vezi cazul *giacă/geacă*).

7. Utilizarea apostrofului s-ar părea că a ajuns la clarificările necesare după o scurtă perioadă de derută în care unii îl credeau complet eliminat în 1953. Acest semn n-ar mai constitui deci o problemă actuală dacă nu s-ar fi făcut auzite voci în favoarea restaurării regulilor sale din 1932, în dauna cratimei. Argumentele sînt pur sentimentale şi superficiale după opinia mea (apostroful e văzut ca un semn de noblețe europeană), neținînd seamă de complicațiile la care a dat naştere în perioada utilizării sale extinse în distribuție complementară — nu totdeauna bine delimitată — cu cratima.

8. La problemele pur ortografice se adaugă cele care țin de utilizarea calculatoarelor în imprimare: despărțirea arbitrară în silabe, neglijarea semnelor diacritice, de unde şi propunerea bizară de înlocuire a literelor cu astfel de semne din alfabetul limbii române.

9. Dintre problemele pur ortoepice a reieşit şi pînă acum multitudinea celor puse de accent, al cărui loc în cuvînt generează variante fonetice ascunse de ortografie. Alături de acestea pot fi menționate cele referitoare la distincția dintre hiat şi diftong.

III. În încheiere aş vrea să subliniez faptul că ortografia şi ortoepia limbii române constituie încă un vast domeniu de cercetare în care sînt necesare atît studii de detaliu, cît şi cuprinderea şi corelarea observațiilor şi a propunerilor rezultate din ele într-un sistem coerent.

Fiind ferm convinsă că perioada actuală nu este indicată pentru nici un fel de modificări majore ale ortografiei, sînt la fel de convinsă că eventualele modificări necesare trebuie pregătite din timp, cu acribie filologică şi fără graba specifică unor campanii comandate.

Ortografia românească nu este perfectă şi, desigur, nici definitiv stabilită pentru veşnicie în toate detaliile. Orice propunere de ameliorare trebuie să nu se abată însă de la criteriul — devenit tradițional în trecutul Academiei Române şi sprijinit de modelul altor academii romanice — de simplificare continuă în vederea uşurării efortului de însuşire a ei; în acest sens s-ar înscrie şi renunțarea la folosirea unor mărci redundante. În orice caz, este de neconceput întoarcerea la complicații o dată eliminate.

Paralel cu studierea şi discutarea ortografiei între specialişti, în aşteptarea unor zile mai bune, este permanent necesară munca de instruire şi de educație lingvistică în sensul cunoaşterii şi înțelegerii regulilor ortografice în limitele lor, ca şi al folosirii instrumentelor normative. Dacă nivelul culturii filologice în România ar fi fost mai ridicat, nu s-ar fu ajuns la nefericita hotărîre academică din 1991.

Viitorul ortografiei şi ortoepiei româneşti depinde totuşi de filologi. Şi nu ca simpli executanți docili ai deciziilor luate de alții!

BDD-A27140 © 1994 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.87 (2026-11-09 02:05:49 UTC)